
Kyrkomötet
Samhälls- och kulturutskottets betänkande 2018:14

Svenska kyrkans arbete för att förhindra suicid

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2018:81 som handlar om och på vilket sätt Svenska kyrkan kan arbeta för att förhindra suicid. Utifrån pågående arbete föreslår utskottet kyrkomötet att avslå motionen men med anledning av motionen uppdra till kyrkostyrelsen att göra en uppföljning av rapporten *Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige, 2008* samt att det i den även ska ingå en belysning av den ökade psykiska ohälsan.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:81.
2. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2018:81 uppdra till kyrkostyrelsen att göra en uppföljning av rapporten *Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige, 2008* samt att i uppföljningen även belysa den ökade psykiska ohälsan.

Motionens förslag

Motion 2018:81 av Margareta Andersson, Svenska kyrkans arbete för att förhindra suicid

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda Svenska kyrkans möjligheter att arbeta för att förhindra suicid.

Bakgrund

Fakta om självmord

År 2016 avled i Sverige totalt 1 129 personer i åldern 15 år eller äldre till följd av självmord. Av dessa var två tredjedelar män. Högst antal självmord per 100 000 individer fanns i åldrarna 45–64 år och bland personer 85 år och äldre. Samtidigt dog 190 personer i åldern 15–29 år av suicid, vilket gör självmord till den näst vanligaste dödsorsaken. För barn under 15 år rör det sig om cirka 10 personer. För män har antalet minskat med 9 procent under perioden 2006–2016. Bland kvinnor har det inte skett någon förändring under denna tid.

Förekomsten av självmord har i Sverige gradvis minskat från 23,1/100 000 år 1970 till 14,9/100 000 år 2016. I åldern 15–29 år har dock självmorden ökat under de sista decennierna.

Enligt Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät (2016) har 5 000/100 000 haft självmordstankar under det senaste året och 1 000/100 000 har försökt ta sitt liv. För en mindre del av de som gjort självmordsförsök, 72/100 000, har detta lett till vård

på sjukhus. Det är något vanligare med vård för självmordsförsök bland kvinnor, jämfört med män. Sjukhusvård för självmordsförsök är som vanligast i åldern 15–19 år, 166/100 000. Detta visar att cirka 500 000 personer har haft självmordstankar, cirka 100 000 har genomfört självmordsförsök, och cirka 1 500 har fullbordat ett självmord. Endast 3/1 000 av de individer som haft självmordstankar fullbordar ett självmord. Självmord kan därför betraktas som ”psykologiska olycksfall”, förlopp där tanken på självmord leder till att självmord fullbordas.

Nationellt centrum för suicidforskning och prevention

Nationellt centrum för suicidforskning och prevention (NASP) var statens och Stockholms läns landstings centrala expertenhet inom självmordsforskning och självmordsprevention. Institutionen bildades genom ett beslut av den svenska riksdagen 1993. Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet fick 2005 regeringens uppdrag att ta fram ett nytt program i självmordsprevention. NASP fungerade som sakkunnig för Folkhälsoinstitutet och skrev kunskapsunderlaget åt Socialstyrelsen till det förslag om Nationellt program för självmordsprevention som dessa institutioner sammanställde och som år 2008 antogs av svenska regeringen.

NASP arbetade i ett antal nätverk och Svenska kyrkan har haft en representant med i dessa. De uppgifter som NASP hade flyttades 2015 till Folkhälsomyndigheten och därmed upphörde befintlig organisation.

Folkhälsomyndigheten har nu fått två regeringsuppdrag som rör kunskapshöjande insatser inom psykisk hälsa och suicidprevention. Det ena uppdraget handlar om att ta fram en webbaserad utbildning riktad till ledare inom den ideella sektorn som möter barn och unga. Det andra uppdraget ska ta fram en plan för en informations- och kunskapshöjande insats med syfte att minska stigma kring psykisk ohälsa och suicid.

Folkhälsomyndigheten har inbjudit Svenska kyrkan och andra organisationer till ett dialogmöte under hösten 2018 med syftet att inhämta synpunkter på utformningen av insatserna. Ett annat syfte är att föra olika intressenters perspektiv på kunskaps- höjande insatser närmare varandra och identifiera kunskapsbehov.

Nollvision för självmord

2008 beslöt riksdagen att anta en nollvision för självmord. I proposition 2007/2008:110 *En förnyad folkhälsopolitik* anförde regeringen att ingen bör hamna i en så utsatt situation att den enda utvägen upplevs vara självmord. Nollvisionen om självmord är omstridd eftersom ett sådant mål kommer i konflikt med individens rätt till självbestämmande. Inför riksdagsbeslutet 2008 skrev därför Folkhälsoinstitutet och Socialstyrelsen i sina remissvar att det övergripande målet istället bör vara att minska antalet självmord. I samband med beslutet om nollvisionen antog riksdagen ett 9-punktsprogram för suicidprevention.

Suicidprevention inom Sveriges kristna råd

Sveriges kristna råds (SKR) referensgrupp för diakoni, där Svenska kyrkan är representerad arbetar bland annat med suicidprevention. Varje år anordnas diakonins månad och temat åren 2016 och 2017 var ungdomars psykiska hälsa och ohälsa. Detta arbete är redovisat på SKR:s webbsida med information om diagnoser, bemötande, att vara anhörig, kyrkornas ansvar, handledarmaterial, litteratur- och musiktips, filmer, podcast och annat material.

Under 2018 är temat för diakonins månad äldres psykiska ohälsa. En allt större del av befolkningen blir allt äldre och själva åldrandet i sig utgör en förhöjd risk att drabbas av depression genom biologiska, sociala och psykologiska orsaker. Äldre

med psykisk ohälsa hamnar ofta mellan äldreomsorg och psykiatri, och kan därför ha svårt att få den hjälp de behöver. I församlingarna eller i det sociala arbetet möter medarbetare fler och fler äldre som inte mår bra. Diakonins månad 2018 vill stärka medarbetare i kyrkan genom baskunskaper om hur man bemöter äldre med psykisk ohälsa. Detta arbete är redovisat på SKR:s webbsida med information om psykisk ohälsa, olika former av psykisk ohälsa, inspiration till temat, att åldras och att vara äldre, att bemöta psykisk ohälsa, att vara anhörig, kyrkornas ansvar och idéer och tips på material och fortbildning.

Svenska kyrkans arbete

Svenska kyrkan har på olika sätt och under ett flertal år uppmärksammat barn och ungas psykiska hälsa och ohälsa. Detta sker i ungdomsverksamhet, i själavård och övrig verksamhet som kommer i kontakt med unga människor. I flera församlingar pågår *Nätvandring* (att nätvandra innebär att som vuxen försöka se, stötta och stärka unga via nätet, på de forum där ungdomarna själva rör sig). *Åldersanpassade sorgegrupper* för barn som mist någon anhörig. Många församlingar har också *tjej- och killgrupper*. Stadsmissionen har *samtalsmottagningar* för barn och unga på ett antal platser i landet. På flera platser sker också *samverkan* mellan exempelvis kommunen och Svenska kyrkan kring verksamheter som vill stödja barn och ungdomar som på olika sätt lever i utsatthet. I ett antal stift görs särskilda satsningar gällande själavård för unga (Lund, Härnösand och Luleå). I genomförandet av kyrkomötesuppdraget *Krafttag konfirmation* som pågick mellan åren 2014 och 2017 lyfte de flesta stift ungas livssituation och psykiska ohälsa som ett viktigt inslag vid de regionala samlingarna. Projekt *Krafttag konfirmation* handlade bland annat om att göra en särskild satsning för att uppmärksamma konfirmationens betydelse och se på vilket sätt målgruppen konfirmander kan breddas.

Jourhavande präst

I Svenska kyrkan har jourhavande präst under åren utvecklats och arbetar nu inom tre kanaler – telefon, chatt och digitalt brev. Jourhavande präst arbetar aktivt med suicidprevention genom att finnas tillhands för människor som bär på självmordstankar. Jourhavande präst har ett särskilt fokus på suicidprevention sedan dess tillkomst för drygt sextio år sedan. Cirka 700 präster runt om i landet har inloggningsbehörighet. Jourhavande präst är tillgänglig på telefon via SOS-alarm klockan 21–06 varje dygn. Chatten är öppen söndag till torsdag klockan 20–00 och de digitala breven besvaras varje dygn.

Alla präster som tjänstgör i jouten får en introduktionsutbildning där frågor kring suicid tas upp. Varje år inbjuds prästerna till ett konvent och suicidprevention är ett återkommande tema. Vartannat år ges en fördjupad själavårdsutbildning där också suicidprevention tas upp. Svenska kyrkan är genom jourhavande präst representerad i Suicidpreventiva intressegruppen/rådet hos Folkhälsomyndigheten, där en rad aktörer medverkar.

Svenska kyrkan medverkar ofta lokalt vid suicidpreventiva dagen den 10 september varje år. Vid detta tillfälle deltar ofta präster och diakoner i fortbildningssyfte. Lokalt finns också Svenska kyrkans präster och diakoner med som föreläsare dessa dagar.

Samverkan sker också med organisationer som SPES (Riksförbundet för suicidprevention och efterlevandestöd), Riksförbundet Hjärnkoll (arbetar för att förebygga och hantera psykisk ohälsa på arbetsplatsen), den ideella föreningen Mind (arbetar för psykisk hälsa och stödjer människor i kris) som driver självmordslinjen, vilken är en

suicidpreventiv stömlinje som är öppen dygnet runt, den ideella organisationen Suicide Zero (arbetar för att öka kunskapen och bilda opinion kring suicid), Kyrkans Jourttjänst m.fl.

Tidigare behandling i kyrkomötet

2005 års kyrkomöte behandlade två motioner om suicidprevention (2005:17 och 2005:107). Kyrkolivsutskottet föreslog i sitt betänkande (K1 2005:8) att kyrkostyrelsen skulle få i uppdrag att utreda vad Svenska kyrkan kan göra för att bidra till att förebygga självmord. Kyrkomötet beslutade enligt utskottets förslag. Utifrån detta skedde en kartläggning av Svenska kyrkans suicidprevention. Arbetet presenterades 2008 i rapporten *Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige*. Rapporten redovisade bland annat stiftens arbete, vilket beskrevs utifrån tre områden: kunskapsinhämtning, fortbildning och utåtriktad verksamhet.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2018:81.
2. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2018:81 uppdra till kyrkostyrelsen att göra en uppföljning av rapporten *Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige, 2008* samt att i uppföljningen även belysa den ökade psykiska ohälsan.

Denna motion rör ett oerhört viktigt område och utskottet konstaterar att det inom Svenska kyrkan finns ett strategiskt arbete för att möta människor med psykisk ohälsa.

Utskottet har tagit del av de ungas kyrkomötes överväganden och ser att Svenska Kyrkans Unga är angelägna om att motionen bifalls. Svenska kyrkans Unga ser behovet av en utbildning för att få kunskap kring att känna igen tecken på psykisk ohälsa och att det kan vara till stor hjälp för dem som arbetar med barn och unga. Utskottet delar Svenska Kyrkans Ungas syn på utbildningsbehov för att stärka ledare inom barn- och ungdomsverksamhet. Av bakgrundsbeskrivningen framgår det att Folkhälsomyndigheten fått ett uppdrag från regeringen att ta fram en webbaserad utbildning riktad till ledare inom ideella organisationer som möter barn och unga och att Folkhälsomyndigheten har inbjudit Svenska kyrkan till dialog i framtagandet av den utbildningen. Utskottet vill betona vikten av att suicidprevention riktas till alla åldersgrupper.

Då det redan finns ett pågående arbete föreslår utskottet kyrkomötet att motionen ska avslås men med tanke på motionens angelägenhetsgrad föreslår utskottet att kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att göra en uppföljning av rapporten *Svenska kyrkans arbete med suicidprevention i Sverige, 2008* samt att i uppföljningen även belysa den ökade psykiska ohälsan.

På Samhälls- och kulturutskottets vägnar

Anton Härder, ordförande

Anna Lundgren, sekreterare

Beslutande: Anton Härder, ordförande, Cecilia Clausen, Birgitta Lindén, Olle Rydell, Ellen Leijen, Sofia Rosenquist, Anders Brunnstedt, Boel Johansson, Birgit Kullingsjö, Mikael Eskilandersson, Anna-Karin Westerlund, Elisabet Stånhem Liljendahl, Tomas Rosenlundh, Elisabeth Sandlund och Marja Hillerström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Ann-Christine Rosengren, Gunilla Lundström, Daniel Larson, Lena Arman, Johannes Ekström, Ulla-Britt Holmér, Lars-Ivar Ericson, Ann-Kristin Jonäng, Marcus Lagerroos, Katarina Ramnerö Ödestad, Kjell O Lejon, Bertil Olsson, Bengt Olsson och Catrin Björkman.

Biskoparna Åke Bonnier och Mikael Mogren har deltagit i utskottets överläggningar.